

Haar laatste woord
Maarten Maartens

„Luister!" zei zij. Zij zaten samen in de kamer, de feestelijke ontvangstkamer, warm, zwaar van bloemengeuren, de kaarsen brandden, het vuur smeulde. De bruiloft van hun dochter was voorbij. De laatste gasten waren vertrokken. Het was vier uur in den namiddag, op een druilerige, mistige novemberdag.

„Wat een dag om te trouwen!" geeuwde hij. „Nu ja, als Sissie maar gelukkig is! Vrouwen, die trouwen, zijn altijd gelukkig"
„O, altijd!" antwoordde zij. Hij keek op door een toon in haar stem, die hem vreemd voorkwam.

Hij kwam achter haar stoel staan, een aantrekkelijke verschijning van vijfenvijftig, grijzend, goedverzorgd, voortreffelijk gekleed.
„Jij bent bijzonder gelukkig, mijn schat", zei hij, „altijd geweest, toch?" — Hij streelde met lichte vingers haar hals. — „Al wat wij voor onze dochters kunnen wensen, is, dat zij zo gelukkig mogen zijn als jij."
„We zullen zien", zei zij treurig. „Onze laatste is nu uitgevlogen. God geve, dat zij haar man zal liefhebben!"
„Natuurlijk! Alle goede echtgenotes hebben hun man lief. Verbeeld je dat een dochter van jou haar man niet zou liefhebben!" Wederom streelde hij de krullende lokjes rondom haar hals. “Zeg even dat je me liefhebt!” Hij wachtte niet op haar antwoord, maar bewoog zich naar de deur. „Ik ga een uurtje naar mijn club.", zei hij.

Maar zij stond op. Een matrone van over de vijftig, een knappe vrouw nog.
„Luister!" zei zij.
„Waarom, Alice, wat ..."
„Stil!" zei zij. „Luister! Laat mij spreken. Eindelijk!"
Een ogenblik stonden zij zo tegenover elkaar, roerloos; hij verbaasd, zij naar adem hijgend.

„Ik heb je twee zoons en drie dochters geschonken", begon zij. „De laatste van hen heeft vandaag het huis verlaten." „Ontegenzeggelijk", zei hij ietwat ongemakkelijk lachend. „Wij hebben geluk gehad met onze dochters, en wij hebben natuurlijk allebei ons best gedaan."
„Geluk!" herhaalde zij. „Het huwelijk is het enige geluk voor een vrouw! denk jij ."
„Zeker!" Weet jij iets beters?"
„Neen. Het is het hoogste geluk. Ten minste, dat kan het wezen. Maar niet het getrouwd zijn op zich, zoals jij schijnt te denken."
„Sissie's man is een geschikte partij. Een aardige kerel op zijn manier. Ik denk . . ."
„Wat denk-je?"
„Dat zij 't wel met elkaar zullen kunnen vinden, zo goed als de meeste mensen."

Zij draaide zich (omzwaaiend) om naar het smeulende haardvuur. —
„Mijn dochters, mijn dochters, arme zielen” kreunde zij.
Hij kwam terug van de deur. — „Je bent vermoeid”, zei hij, „en nerveus;
drink een kop sterke koffie en ga vóór het eten wat liggen. Dat zal je goed doen.”

„Als ik maar zeker kon zijn, dat zij hun mannen kunnen liefhebben”
zei ze, in het vuur sturende. „ik denk vaak dat Mary – Mary...
Meteen sprong hij in: “Breng haar in sHemelsnaam niet op verkeerde ideeën. Zij is
romantisch, maar de tijd van romantische avonturen is voorbij. Romantiek levert niets
op. Haar echtgenoot is niet zo slecht, als ze maar wist hoe ze hem aan moest pakken.
Hij heeft meer dan genoeg geld, en als hij zijn plezier wil hebben..
Ze lachte schamper. “Nu moeten zij voor zichzelf zorgen - net als ik.
We kunnen alles doen voor onze kinderen, maar we kunnen hun niet verzekeren van
geluk in hun huwelijksleven.”
„Nu, als onze dochters zoo gelukkig worden als jij”, zei hij, „dan hebben wij geen
reden tot klagen.”
„Steeds dat woord gelukkig!”, antwoordde zij. „Ben ik gelukkig geweest?”
„Nou ja, zei hij, gebelgd. „ alles is goed gegaan. Je had een heel wat slechtere man
kunnen treffen, dan mij.”
„Ja”, zei zij langzaam. „O ja. Ik had een veel slechtere man kunnen treffen, dan jou.”
„Zie je wel? Wij hebben haast dertig jaar lang elkaar liefgehad. Kom, geef me een
zoen, vóór ik uitga.”

„Neen!” schreeuwde zij. „Blijf! Ik moet met je spreken.
Vóór je de kamer verlaat, moet ik alles zeggen:
Luister! Ga zitten! Luister! Laat mij spreken!”
Verbijsterd zat hij neer, frommelde aan zijn manchetten.

„Je zegt, dat ik je haast dertig jaar lang heb liefgehad”, sprak zij, vóór hem staande.
„Ik dank God in den hemel dat je dat zegt. Ik ben een trouwe echtgenote voor je
geweest— ik heb de kinderen grootgebracht met liefde en zorg, zij hebben een fijn
thuis gehad. Ook jij hebt altijd een prettig thuis gehad. Toch?”
„Mijn lieve Alice, je bent de allerbeste echtgenote geweest, en ik ...”,— hij keek
glimlachend naar haar op — „ik ben de allerbeste echtgenoot geweest. Wilde je dat
zeggen?”
„Neen. Zoo iets zegt men niet van zichzelf.
Ik beweer niet, dat je een slechte man voor mij bent geweest. Wij konden samen goed
overweg. Ik heb alles gedaan wat ik kon, en het is goed gegaan.”
„Maar je praat alsof je nooit iets om me gegeven hebt!” ,
„Neen!” — Hare stem werd droevig — „ik gaf wel om je. Ik was echt dol op je —
indertijd. Ik bewonderde je. Toen wij trouwden Reginald, hield ik van je, zoals elk
meisje houdt van den man die haar vraagt om zijn vrouw te worden. Ja, ik geloof dat
ik gaandeweg zelfs liefde voor je zou hebben kunnen gaan voelen.”
„Alice! Mijn God! Alice ...!”

„Ik heb nooit een anderen man liefgehad. Ik heb wel eens mannen ontmoet, van wie ik dacht dat ik ze misschien zou hebben kunnen liefhebben, als ik met hen zou zijn getrouwd. Maar zeer vermoedelijk zou dat een vergissing zijn gebleken."

Maar ik, Wil-je zeggen dat je voor mij nooit liefde hebt gevoeld? Wat, in 's hemels naam, bedoel-je? Ik, die jou al mijn leven heeft liefgehad, en..."

Ze draaide zich naar hem toe.

„Heb-je mij ooit liefgehad om iets anders dan jezelf?"

„Ik begrijp niet wat je bedoelt. En dat begrijp jij zelf ook niet. Je hebt geen idee wat je zegt! Drink een kop sterke koffie en ..."

„Ik weet maar al te goed wat ik zeg. Meer dan twintig jaar heb ik gewacht om het te zeggen. Ik heb het wel eens op een heel andere manier proberen te zeggen, maar ik zag dat dat nutteloos was. Het kon niet baten. Enkel schaden!"

„Waarom het dan nu gezegd?"

Er kwam licht in haar ogen. „Het laatste kind heeft vandaag het huis verlaten. Zij zijn nu allen getrouwd. Hun geluk is in hun eigen handen. Ik kan niets meer doen. Wij zijn vanavond alleen in het huis."

„En die gelegenheid grijp-je aan om mij een hoop nare dingen te zeggen?!"

„O neen", antwoordde zij heftig. „Ik ben nooit onnodig onaardig tegen je geweest. Maar, zie je, de hele zaak is nu voorbij. Voorbij — begrijp-je dat niet?... O, hoe zal ik 't je ooit doen begrijpen? Hoe kan ik ooit zeggen wat ik te zeggen heb?"

Zij wankelde en greep naar een stoel.

„Wat is voorbij?" vroeg hij versuft.

„Alles. De ergernis, de levenslange spanning, de zorg, de bitterheid. Het is voorbij. Het kan nu voorbij zijn — moet nu voorbij zijn. Ik verlaat vanavond het huis."

„Je bent krankzinnig!" riep hij.

„Neen, ik ben niet krankzinnig. Ik wil het je vriendelijk zeggen, maar duidelijk óók ... Reginald, herinner je ons lange leven samen, Ik heb altijd gedaan wat je wilde. Ik heb de kleding gedragen, die je wilde dat ik dragen zou, precies zoals je wilde. Ik ben omgegaan met de mensen, met wie je wilde dat ik omging. Ze dineerden hier, ik vroeg hen te logeren. Aardige mensen, dat ontken ik niet. Als wij ooit onenigheid gehad hebben, dan was 't over de kinderen, enkel over de kinderen!"

„Ja", zei hij stug.

„Je hebt altijd in alles je zin gehad, al die achtentwintig jaren. In het begin trachtte ik ook mijn zin te doen, soms. —Ik kan geen scènes uitstaan. Zo'n vrouw ben ik niet. - - - Sedertdien is alles kalm verlopen."

Zij wachtte. Alleen de stilte klonk en het tikken van de klok.

„Je vroeg mij nooit eens", zei ze met een matte stem, haar ogen strak gericht op de gloeiende as, "wat ik graag had gewild."

Hij riposteerde: „Waarom? Je had alles wat je hartje begeerde! Ik heb je heus wel eens gevraagd wat jij wilde. Iedereen weet, welke fouten ik ook mag hebben, hoe

goedhartig ik ben. "

„Natuurlijk heb-je mij wel eens laten kiezen", viel zij in, of wij naar Yorkshire zouden gaan, of naar the Highlands, dat soort trivialiteiten. Maar je vroeg mij nooit waar ik echt naar verlangde. En ... en ... " — hare stem zonk in diepten van treurige herinnering — „je zag nooit, dat ik zo moe was."

Hij staaide haar aan.

„Laten we geen verwijten maken", ging zij voort. „dat is onnodig, en zo nutteloos, na achtentwintig jaren!

Ik ga vanavond weg.

Probeer me niet tegen te houden. Dat zou vergeefse moeite zijn."

„Maar wat — als ik vragen mag — wat ben-je dan van plan?"

„O, ik zal je niet te schande maken, noch mijzelf, noch de kinderen. Wij hebben elk ons eigen geld, niet waar? Ik ga op het platteland wonen, heel rustig, niet ver van Londen, want ik wil dikwijls de kinderen zien. En ik zal nu ook eens naar een concert gaan — iets wat jij nooit wilde, zoals je weet; of als je meeding, dan zat je te geeuwen en toonde mij hoe vervelend je 't vond. En ik zal mij terugtrekken uit de society, de eindeloze diners en recepties, die ik altijd heb verafschuwd. Zo zullen wij elkaar dus niet in de weg lopen."

„Nog iets?" vroeg hij ironisch, in zijn woede en wanhoop.

„Ja. Ik zal mijn moeders familie eens wat meer gaan zien — die twee neven, waar ik zo dol op was, met wie ik opgegroeid ben, en die jij hebt afgestoten, omdat zij Roomsch zijn, hoewel je toch overigens om geloof niet maalt.

„Ik haat Papisten", zei hij humeurig.

„Ja," antwoordde zij op de zelfde zachte toon, „en daarom hebben wij gebroken met Archie en zijn vrouw, en de anderen. Maar nu ga ik ze opzoeken, als ik bij hen welkom ben.

En nu zal ik ook eens naar een badplaats gaan voor mijne rheumatiek — naar Aix les Bains, of naar Wiesbaden, waarvan dokter Denison dacht dat het mij genezing zou brengen, als ik het niet telkens had uitgesteld."

„Ik zou zeker bereid zijn geweest met je naar Aix les Bains of naar Wiesbaden te gaan, als je werkelijk meende dat dat je goed zou doen. Al die buitenlandse badplaatsen. Er gaat niets boven de lucht van onze Engelsche heiden!" „Ja — voor de jacht" zei zij, en een flits van haat schoot door haar bleekblauwe ogen.

Maar zij hernam zich.

„Ik heb mijn plicht gedaan. Niemand kan meer van mij vragen. Ik ben al die tijd je getrouwe echtgenote en huisvrouw geweest. Nu heb ik recht op hetgeen er van mijn leven nog over is. Ik ben haast nog een jonge vrouw. Ik kan nog wel dertig jaar leven." — Zij huiverde. — „Mijn moeder leeft nog, en zij is bij de tachtig."

„Zoo! Nu, hoor eens, je moet doen zoals je verkiest", zei hij. Maar deze list, als het er een was, miste doel. Toch meende hij dat zij geslaagd was, want het gelaat van de vrouw zonk in haar handen en hij kon zien, dat zij weende. —

„Kom", zei hij sussend, op die goedkope manier van troosten, die irriteert. „Je bent nerveus, je weet niet wat je zei. Geen wonder na zo'n vermoeiende dag. Ga wat liggen en drink een kop sterke koffie."

En hij legde zacht zijn handen op haar schouders.

Zij sprong op alsof hij haar gestoken had; ineens was zij aan het andere einde van de kamer.

„Raak mij niet aan!" schreeuwde zij. „Nooit, nooit, nooit wil ik meer dat je mij aanraakt! Ik verfoei je! Ik verafschuw je! ...

O, mijn God! Waarom zeg ik dit. Ik had willen heengaan zonder het te zeggen!

Ik verafschuw de aanraking van je hand, zelfs de klank zelfs van je stern!

Ik verafschuw je, omdat je mij al die jaren behandeld hebt als je dienaar, je hondje, je speelgoed! ... Goede hemel, niet melodramatisch worden!"

Zij hield zich in, schudde haar hoofd, stond stil.

„Laten wij niet in gramschap scheiden", zei zij, en zij stak haar hand uit.

Maar hij nam die niet. Slap, ellendig, leunde hij tegen den wand.

Langzaam liep zij naar de deur, en zijn ogen volgden haar.

„Geen woord van vaarwel?" stamelde hij.

Zij keerde zich om.

„Ja", sprak zij zacht. „God zegen' je, en vergeve mij, als ik zelfzuchtig ben. Ik geloof 't niet, ik heb trouw mijn tijd uitgediend. Het lijkt me juist wat ik doe. Jij zult ook gelukkig zijn zonder mij, gelukkiger zelfs; we hebben allemaal maar een leven.

Ik kan zo niet doorgaan, met deze gevoelens, dag na dag. Dat is zonde, dat is slecht.

Zo gaat mijn eigen ziel te gronde."

Hij stond daar en keek naar haar. Zij wendde zich om, heel langzaam, ging de deur uit en sloot die achter zich.

Hij, toen het slot was dichtgevallen, begon in de kamer heen en weer te benen.

minuten lang, bij het doffe licht van de uitdovende kaarsen, de vage atmosfeer van mist achter de gordijnen, het stervende vuur.

Toen stond hij stil, in het midden van de kamer, nam zijn sigarenkoker en stak een sigaar aan.

„Zij zal wel terugkomen, als zij er eens over geslapen heeft", zei hij.

Eerste vertaling: MARIE BRINCKMAN

Opnieuw vertaald door ANNE VAN DELFT en een klein beetje verkort voor haar mondelinge voordracht op 26 september 2015 in het Maarten Maartens symposium op Landgoed Zonheuvel.